

0 3 cm

3 pav. Lipdytos keramikos gabaliukai grublėtu paviršiumi. V. Muralio nuotr.

Fig. 3. Sherds of hand built pottery with rough surfaces.

nio papėdės gyvenvietė lokalizuojama į V, ŠV ir Š pusę nuo piliakalnio. Saugomos teritorijos R dalyje neaptikta žmogaus veiklai būdingų radinių ir požymių, tad tikslinga sumažinti jos plotą, perkeliant R ribas iki lygiagrečiai piliakalniui einančio lauko keliuko.

The settlement at the foot of Kalnaberžė Hillfort

In 2013, a field evaluation (30 test pits, a total of 30 m^2) was conducted at the site of the settlement at the foot of Kalnaberžė Hillfort (Kėdainiai District, Central Lithuania) (Fig. 1). No cultural layer or finds were found in test pits 1–22 excavated at the E foot in a ploughed field. A 40–50 cm thick cultural layer (Fig. 2) with sherds of hand built pottery that has rough surfaces (Fig. 3) and dates to the 8th–12th centuries was discovered in test pits 29 and 30 that were excavated at the W foot.

Klaidas Perminas

Gyvenvietės Palangoje, Žemynos gatvėje 7, žvalgomieji tyrimai

2013 m. spalio 24 d. – lapkričio 4 d. vykdyti žvalgomieji tyrimai Palangos miesto istorinės dalies (UK 12613) vizualinės apsaugos pozonyje, sklype Žemynos g. 7. Tyrimų tikslas buvo nustatyti, ar žemės sklype Žemynos g. 7 yra archeologinio pobūdžio vertingųjų savybių. Sklype buvo ištirti 4 šurfai po 2x2 m – iš viso 16 m^2.

Šiuo metu sklypas nėra užstatytas, jame auga pavienės pušys bei veja. Žemės paviršius šiek tiek žemėja Š kryptimi, vidutiniškai nuo H_{abs} 13,00 m iki H_{abs} 12,50 m. XVIII a. pabaigos kartografijoje dabartinėje sklypo Žemynos g. 7 teritorijoje ir gretimoje aplinkoje vaizduojama smėlinga dykynė. Maždaug už 70 m į PR nuo dabartinio Žemynos g. 7 sklypo XVIII a. pabaigos žemėlapyje pavaizduota vienintelė artimiausia vieta, susijusi su žmogaus veikla – dirbamos žemės sklypas, žemėlapyje įvardytas kaip „Pleszyma darža“. Už 100 m į V nuo Žemynos g. 7 sklypo tame pačiame žemėlapyje pažymėtas

kelias – dabartinė Vytauto gatvė. Artimiausias tuometinis užstatymas buvo Š kryptimi už 300 m. Planuojama tyrimų vieta urbanizuota gana vėlai – XX a. pradžioje.

Š***urfo 1*** paviršiuje fiksuotas 20–25 cm storio juosvo dirvožemio sluoksnis su pušų šaknimis. Po juo iki 70–80 cm gylio kastas smulkus eolinis balkšvas smėlis – pustymų Palangoje liudininkas. Po šiuo smėliu vidutiniškai 80–90 cm gylyje atidengtas pilkas smėlis su kultūrinio sluoksnio požymiais – horizontas 1. Sluoksnio storis vidutiniškai siekia 10 cm. Jame aptikta XVI–XVIII a. smulkių žiestos keramikos fragmentų. Po horizontu 1 fiksuotas 5 cm storio balkšvo eolinio smėlio tarpsluoksnis. Jis dengė juosvą žemę – buvusį dirvožemį, kuris įvardijamas kaip horizontas 2. Šis horizontas taip pat turi kultūrinio sluoksnio požymių – jame pasitaiko angliukų, surasta lipdytos keramikos šukė. Šukė iš vienos pusės pajuodusi, molio masėje gausu granito priemaišų. Ji datuojama geležies amžiumi, bent iki XII a. pabaigos (1 pav.). Preparuojant horizontą 2, 1,2 m gylyje išryškėjo keletas pailgų dėmių, kurios primena sunykusias kartis ar pagalius (2 pav.). Linijos 3–5 cm pločio, 20–50 cm ilgio, pjūvyje 4–5 cm storio. Dėmės itin taisyklingos struktūros nesudarė, tačiau pastebėta, jog kai kurios išsidėsčiusios lygiagrečiai ar sudaro statų kampą. Tikėtina, jog linijos yra antropogeninės kilmės. Tarp linijų, šurfo P dalyje, 55 cm nuo šurfo V sienelės ir 20 cm nuo P sienelės, aptikta viena kuolavietė. Jos skersmuo 9 cm, pjūvyje ji 5 cm storio. Kuolavietės užpildas – tamsus smėlis. Po horizontu 2, įsiskverbęs į įžemį iki 50 cm gylio, aptiktas horizontas 3 (3 pav.). Jame fiksuota amorfiška angliukų ir juodos žemės dėmė. Šis objektas tęsiasi į P, V ir Š už šurfo ribų. Š šurfo sienelės stratigrafija parodė, jog horizonto 3 dėmės apatinė dalis nuo horizonto 2 apačios buvo 50 cm gylyje. Tikėtina, kad objektas yra antropogeninės kilmės, datuojamas geležies amžiumi ar ankstesniu laikotarpiu. Švarus įžemis – rudas rupus smėlis su geležies konkrecijomis – pasiektas 1,9 m gylyje.

1 pav. Keramika iš šurfo 1. K. Permino nuotr.

Fig. 1. Ceramics from test pit 1.

2 pav. Pailgos linijos šurfe 1. K. Permino nuotr.

Fig. 2. The long lines in test pit 1.

Šurfe 2 fiksuota žemės sluoksnių stratigrafija yra panaši į šurfo 1, tačiau ne taip aiškiai kontrastuojanti (4 pav.). Po 20–25 cm storio dirvožemio ir 40–45 cm eolinio smėlio sluoksniu, vidutiniškai 60–70 cm gylyje atidengtas iki 15 cm storio horizontas 1 – pilkas smėlis su pavieniais smulkiais angliukais. Šiame sluoksnyje aptikta istorinių laikų žiestos keramikos šukių, viena jų glazūruota žalia glazūra (5 pav.).

Radiniai datuoti XVI–XVIII a. Horizontas 1 šurfe 2 beveik tolygiai (apie 5 cm storio smėlio tarpsluoksnis, analogiškas šurfui 1, ryškesnis tik PR, R ir ŠR šurfo dalyse, 70 cm gylyje nuo

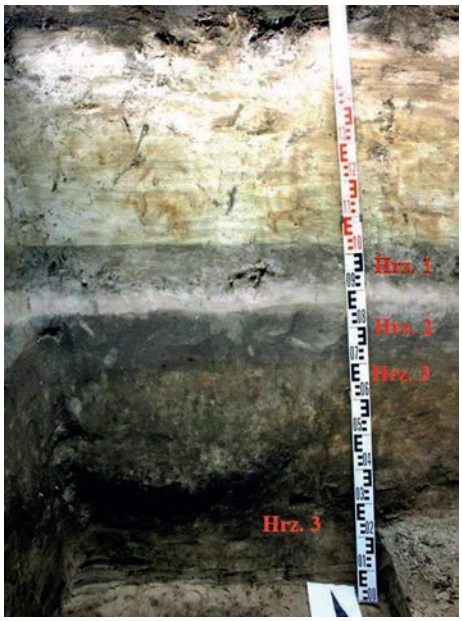

3 pav. Š sienelės stratigrafija šurfe 1. K. Permino nuotr.

Fig. 3. The stratigraphy of the N wall in test pit 1.

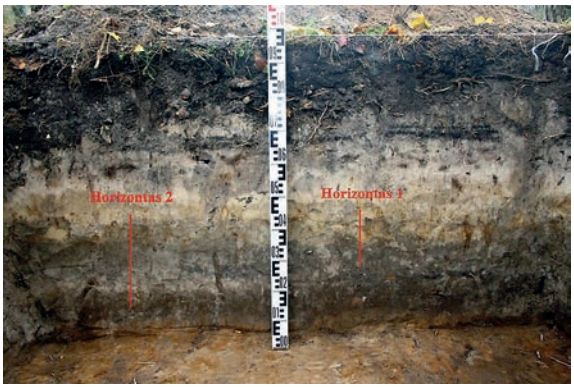

4 pav. R sienelės stratigrafija šurfe 2. K. Permino nuotr.

Fig. 4. The stratigraphy of the E wall in test pit 2.

žemės paviršiaus) pereina į horizontą 2 – tamsiai pilką smėlingą žemę – buvusį dirvožemį. Šiame sluoksnyje taip pat pasitaiko smulkių angliukų. Čia surastas juodos lipdytos keramikos fragmentas su stambiomis granito priemaišomis (5 pav.). Horizontas 2 yra 10–15 cm storio. Abu horizontai šurfe 2 turi kultūrinio sluoksnio požymių. 1 m gylyje pasiektas įžemis – rudas rupus smėlis.

Šurfe 3 vidutiniškai iki 15–20 cm gylio fiksuotas juosvo dirvožemio sluoksnis. Po juo iki 50–60 cm gylio kastas balkšvas eolinis smėlis, giliau prasideda įžemis – rudas rupus smėlis. Eolinio smėlio sluoksnyje, 40 cm gylyje, 40 cm nuo V šurfo sienelės ir 40 cm nuo P šurfo sienelės buvo aptikta neaiškios kilmės struktūra – apskrita dėmė neryškiais, lyg išplautais kraštais. Dėmės dydis – 50x50 cm, jos kraštus išryškino 5–10 cm storio balto smėlio kontūras. Preparuojant dėmę, jos R pusėje atidengta ertmė, nuo kurios R kryptimi išryškėjo struktūra, panaši į išplautą lataką. Ypač aiškiai šis kontūras išryškėjo preparuojant, pjūvyje matyti, jog jo sienelėse ir dugne buvo susidaręs tamsių nuosėdų 1–4 cm storio (storiausias dugne) sluoksnelis. Ši struktūra ties duobės pakraščiu buvo 30 cm pločio, toliau tolygiai siaurėjo iki 9–12 cm pločio. Ji natūraliai pasibaigė už 40 cm nuo R šurfo sienelės. Struktūros gylis – apie 20 cm. Balto smėlio sluoksnis tęsėsi iki pat įžemio.

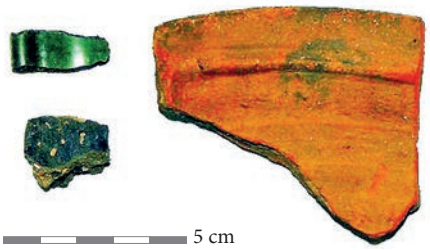

5 pav. Keramika iš šurfo 2. K. Permino nuotr.

Fig. 5. Ceramics from test pit 2.

Galimai nenatūralią struktūros kilmę rodo 3 visiškai tiesios tamsios 2–3 cm pločio linijos, sueinančios į duobę. Jos fiksuotos per 3–5 cm žemiau duobės viršaus. Matomas linijų ilgis šurfe – 70 cm (PV), 40 cm (V) ir 37 cm (Š). Šurfas kastas iki maksimalaus 70 cm gylio. Kitų struktūrų, ryškaus kultūrinio sluoksnio ir radinių šurfe 3 nerasta.

Šurfe 4 vidutiniškai iki 15–20 cm gylio fiksuotas juosvo dirvožemio sluoksnis. Po juo iki 50–60 cm gylio kastas balkšvas eolinis smėlis, giliau prasideda įžemis – rudas rupus smėlis. Šurfe 4 archeologinių radinių ar kultūrinio sluoksnio nerasta.

Šurfuose 1 ir 2 aptikus ryškų kultūrinį sluoksnį, nuspręsta jo paplitimą sklype lokalizuoti gręžiant žvalgomuosius gręžinius rankiniu grąžtu. Sklype buvo išgręžti 6 gręžiniai, kuriuose vizualiai analizuota iškelto grunto morfologija ieškant kultūrinio sluoksnio. Gręžiniuose 2, 3 ir 6 po eolinio smėlio sluoksniu pastebėtas pilko smėlio sluoksnis, savo morfologinėmis savybėmis panašus į horizontą 1, aptiktą šurfuose 1 ir 2. Po juo fiksuotas įžemis – rupus rudas smėlis, horizontas 2 nesurastas. Gręžiniuose aptiktas pilkas smėlis – greičiausiai kultūrinio sluoksnio periferija.

2013 m. žvalgomieji tyrimai parodė, jog geležies amžiaus – XVIII a. kultūrinis sluoksnis Žemynos g. 7 sklype koncentruojasi sklypo P dalyje. Tais pačiais metais šio sklypo užstatomose dalyse atlikti detalieji tyrimai (žr. D. Balso, M. Petkaus ir R. Kraniausko straipsnį šiame leidinyje).

The field evaluation of the settlement at Žemynos St. 7, Palanga

In October and November of 2013, an evaluation was conducted in order to detect archaeologically valuable objects on the plot at Žemynos St. 7, Palanga. Four test pits (a total of 16 m^2) were excavated. Three cultural layer horizons were identified in test pit 1. The upper horizon contained small fragments of 16th–18th-century hand thrown ceramics, one with green glaze. The middle horizon contained fragments of hand built ceramics with granite temper (Fig. 1). Several dark 20–50 x 5 cm lines up to 5 cm thick as well as a posthole 9 cm in diameter and 5 cm deep were detected on the soil's surface (Fig. 2). The lower horizon consisted of burnt earth containing small pieces of charcoal (Fig. 3). Test pit 2 contained two horizons (Fig. 4), the upper with small fragments of 16th–18th-century hand thrown ceramics, the lower with pieces of charcoal and a fragment of hand built ceramics with granite temper (Fig. 5). Test pit 3 contained the contours of a round pit with a channel, but no other clear signs of human activity. Test pit 4 had no signs of a cultural layer. Six boreholes were made to locate the range of the cultural layers in test pits 1 and 2. Boreholes 2, 3, and 6 showed traces of them. The evaluation in 2013 showed that a cultural layer dating from Iron Age to the 18th century exists in the S part of the Žemynos St. 7 site.

Klaidas Perminas

Kuršių „Poys“ pilies paieškos

XIII a. šaltiniuose (Kuršo žemės P sričių dalybų 1253 ir 1291 m. aktai, Kuršo vyskupo ir Livonijos ordino magistro susitarimai dėl Šv. Mikalojaus bažnyčios Memelyje (Klaipėdoje) 1258 m.) minima nemažai kuršių gyvenviečių ir pilių, iš kurių dalis iki šiol nėra lokalizuota. Viena jų yra *Poys*. Rašytiniuose šaltiniuose ji įvardijama kaip pilies apygarda (lotyniškai *castellatura*, vokiškai *burchsukunge*, 1253 m.),